

זרקור על הייעוץ האקדמי ועל ההדרכה בלמידה

יכולים להיות מעין תחליף במתן סיוע ועידוד. למי שלמד כבר לימודים גבוהים במוסדות אחרים, הם אף מסייעים לבנות תכנית לימודים מתאימה, שתביא בחשבון הכרה בלימודיהם הקודמים. הייעוץ הכללי ניתן ברוב ימות השנה, והוא מבוקש במיוחד לאורך תקופות ההרשמה הסמסטריאליות. הייעוץ האקדמי הוא אפוא חלק מסל שירותים שמעניקה האו"פ לפונים אליה וללומדים בה. הוא נועד לעזור לסטודנטים לצלוח את הלימודים לתואר גם כאשר מוכנותם לקויה ולמרות מגוון של מהמורות וקשיים המצפים להם בדרכם.

מעבר למתן ייעוץ, מערך הייעוץ האקדמי וההדרכה בלמידה שבדיקנט הלימודים האקדמיים מלווה את הסטודנטים בתחומים אקדמיים שאינם מובנים בקורסים עצמם, והוא מציע כלים לשיפור המיומנויות הנדרשות ללימודים. לצדו פועלים יועצי המחלקות האקדמיות, המתמקדים בהתאמה של תכנית לימודים אישית. הייעוץ אינו חובה, אך מספר הפונים לקבלו גדל בהתמדה.

היועצים

מרבית **היועצים והיועצות הכלליים** הם מנחים בקורסים שלנו ואחידים הם מרכזי הוראה. הם אינם מכירים בהכרח את התכנים הספציפיים של כל קורס, אבל הם בקיאים במבנה תכניות הלימודים השונות של כל המחלקות האקדמיות ובקרי המערכת, ומכירים את הגופים הפנימיים הרלוונטיים לטיפול בבעיות שונות. כאשר נדרש לסטודנט ידע מעמיק יותר בתכנים של תחום הדעת שהוא לומד, מפנים היועצים הכלליים את הנועץ למחלקה האקדמית הרלוונטית. היות שהמערכת האו"פית היא דינמית ומבוזרת, הם מתעדכנים באמצעות אתר ייעודי של מערך הייעוץ במערכת אינטרנט, שאליו זורם כל העת מידע רלוונטי ממקורות מוסמכים. היועצים מגויסים באמצעות המלצות של חברי סגל ההוראה והם עוברים הכשרה הנוגעת לרציונל של הייעוץ ולאופן מתן הייעוץ. נוסף על כך הם צופים בייעוץ של ותיקים מהם ובתחילת דרכם כיועצים הם נעזרים במשוב מעמיתים ותיקים המלווים אותם.

היועצים והיועצות המחלקתיים הם בעיקר חברי סגל ההוראה ומקצתם חברי הסגל הבכיר. מתן ייעוץ לסטודנטים מוגדר כחלק מתפקידם והם אמורים להתמקד במתן ייעוץ ספציפי לגבי בחירת קורסים בתכניות הלימודים הנלמדות במחלקותיהם. יועצים אלה מכירים היטב אישיאיש את הקורסים (ים) שהוא מלמד ואת הקורסים הקרובים לו. כמו כן הם מכירים במבט כולל את תכניות הלימודים, את מסלולי

אופייה המיוחד של האוניברסיטה הפתוחה עיצב שירותים ייחודיים של ייעוץ אקדמי ושל הדרכה בלמידה, שונים מכל הקיים במוסדות אחרים להשכלה גבוהה. באוניברסיטה הפתוחה, הצורך בשירותים כאלה נוגע למגוון אוכלוסיות רחב יותר מאשר במוסדות אחרים להשכלה גבוהה. סטודנטים רבים זקוקים לשירותי ייעוץ ולהדרכה בלמידה, דווקא משום שהאוניברסיטה הפתוחה אינה מצביה דרישות קבלה: יש הפונים להירשם ללא הכנה מספקת ללימודים – עוד בטרם נתנו דעתם על השאלה מה ללמוד ובלא שהשלימו חוסרים בידע ובמיומנויות למידה, יש שלא למדו זה שנים, יש התועים בסבך הביורוקרטי, ויש המתקשים להתמודד עם מטלות הלימודים. ואמנם, הייעוץ הכללי אצלנו פעיל מאוד, בעוד שבאוניברסיטאות אחרות הוא אינו נפוץ כלל. שם נעשה הייעוץ בעיקר במחלקות ובחוגים, והוא מתמקד ברשימת הקורסים שעל הסטודנט או הסטודנטית ללמוד.

ייעוץ אקדמי

באוניברסיטאות קמפוס עוברים הסטודנטים תהליכי הכנה וסינון לקראת בחירת כיוון הלימודים. היות שבאוניברסיטה הפתוחה אין תנאי קבלה, לא אחת פונים אלינו סטודנטים חדשים שאינם מוכנים ללימודים: הם התנתקו מלימודים במשך שנים, לא נערכו די הצורך ללימודים אקדמיים, לא החליטו מה בדיוק ברצונם ללמוד ולא וידאו אם התחום המבוקש מתאים ליכולותיהם. סטודנטים אלה זקוקים לייעוץ, להכוונה ולהדרכה. באוניברסיטאות אחרות נרשם הסטודנט ללימודים במשך שנת לימודים בחוג מסוים, ואילו אצלנו ההרשמה היא לקורסים (בודדים) בכל סמסטר. רבים מתחילים ללמוד באוניברסיטה הפתוחה בטרם גיבשו את יעדם, והחלטתם לגבי מסלול לימודיהם מתעצבת תוך כדי "טעימה" מתחומים שונים. אפילו סטודנטים ותיקים מתקשים לעתים בפענוח שפע התכניות האקדמיות המוצעות ובהגדרת דרכם המדויקת, והם מסתייעים ביועצים וביועצות בבחירת תכנית הלימודים לתואר. בייעוץ מובאים בחשבון מידת ההתקדמות של הסטודנט, הישגיו ושיאיו.

בניגוד לאוניברסיטאות אחרות, שבהן הסטודנטים לומדים בקמפוס מרכזי, הלמידה באוניברסיטה הפתוחה מתנהלת ברחבי הארץ והסטודנטים שלנו לומדים במידה רבה ביחידות, תוך הסתייעות בעזרים ובמגוון אמצעים טכנולוגיים. למרביתם יש קשר רופף בלבד עם קבוצת השווים שלהם, שאתם אפשר לחלוק קשיים, התלבטויות ותהיות. היועצים האקדמיים הכלליים, הנגישים לסטודנטים במרכזי הלימוד ברחבי הארץ,

בשנים האקדמיות תשס"ו ותשס"ז קיבלו ייעוץ כללי באוניברסיטה הפתוחה כ־80,000 מתעניינים וסטודנטים. עשרות רבות של יועצים כלליים מייעצים ב־47 מרכזי לימוד ברחבי הארץ, בעיקר (85%) בפגישות פנים אל פנים. מרבית מקבלי הייעוץ (94%) למדו לתואר ראשון. בשנים אלה נרשמו ללימודים אצלנו 50,986 נועצים (64% מקרב מקבלי הייעוץ).

ייעוץ תחומי במחלקות האקדמיות ניתן למתעניינים ולסטודנטים ותיקים המבקשים סיוע בבניית תכנית לימודים ההולמת ביותר את יכולותיהם ואת צורכיהם. היועצים מטפלים בסטודנטים שלמדו לתואר ראשון במוסדות אחרים ומבקשים ללמוד לתואר שני אצלנו, בסטודנטים שבשלב מסוים בלימודים מעדיפים לשנות את מסלול לימודיהם ויש למצוא עבורם תכנית שתביא בחשבון גם את הקורסים שכבר נלמדו, בסטודנטים הלומדים בתכנית דו־חוגית בשתי מחלקות אקדמיות שונות, בפונים אקראיים וכיו"ב. לעתים מעורבים היועצים בהחלטות ארגוניות הנוגעות להוראה במחלקתם, למשל כאשר יש נרשמים לקורס חדש, אך הוחלט לא לפתוח אותו ויש להציע לנרשמים חלופות. מרבית הייעוץ במחלקות ניתן בטלפון. מספר הפניות הטלפוניות ליועצים במחלקות גדול והעומס המוטל עליהם רב. יועצים אלה מתמקדים אפוא בעיקר בטיפול בפניות ובשאלות הנוגעות לבחירת הקורסים לסמסטר הבא. במחלקות קטנות, שהיצע הקורסים שלהן אינו רחב, מסייעים היועצים גם בתכנון ובבנייה של תכנית לימודים.

אמצעים אלקטרוניים בשירות הייעוץ האישי: היועצים משיבים גם לפניות בדואר אלקטרוני באמצעות אתר־הבית של האו"פ או באמצעות כתובת הדואר האלקטרוני של הייעוץ. בשני הסמסטרים האחרונים ניכרת עלייה במספר הפניות לייעוץ בדואר האלקטרוני.

הדרכה בלמידה

הפער בין מדיניות הקבלה הפתוחה של האוניברסיטה הפתוחה לבין הרמה האקדמית הגבוהה של הלימודים, דורש דרכים וכלים שיעזרו לסטודנטים בעלי פוטנציאל ללימודים אקדמיים, להתמודד עם הדרישות הלימודיות ולסיים את לימודיהם לתואר. באוניברסיטה הפתוחה נדרשים מהסטודנט כישורים ללמידה עצמית: התמודדות בפרק זמן קצר עם חומר לימודי שהיקפו רב, לצד יכולות של קריאה ביקורתית, של עיבוד נתונים, של הבנה, של ניתוח טקסטים

הלימוד ואת דרישות הקורסים של מחלקותיהם. במחלקות אחדות הם עוברים הכשרה בדומה להכשרה שמקבלים היועצים הכלליים.

סוגי הייעוץ

מפגשי מידע קבוצתיים למתעניינים בלימודים באוניברסיטה הפתוחה נערכים ברחבי הארץ מדי סמסטר במהלך כל תקופת ההרשמה. היועצים הכלליים, שיש להם מבט פנורמי על כל הלימודים באוניברסיטה הפתוחה, מציגים במפגשים אלה את האוניברסיטה הפתוחה ועונים על שאלות הנוגעות למשך הלימודים לתואר, למאפייני דרכי הלימוד באוניברסיטה, להכרה בתואר, להבדלים בין האו"פ לאוניברסיטאות אחרות וכיו"ב. במפגש הקבוצתי אין התייחסות לשאלות אישיות, כגון מה מתאים למישהו ומה כדאי לו ללמוד.

ייעוץ אישי ניתן הן למתעניינים, הן לסטודנטים חדשים והן לסטודנטים ותיקים. הייעוץ למתעניינים ניתן על פי רוב בסמוך למפגשים הקבוצתיים, אך אפשר לקבלו גם באופן שוטף במרכזי הלימוד, בעיקר בשעות אחרי־הצהריים והערב. היועצים מסייעים לפונה המתעניין לבחור כיוון ראשוני ללימודיו, ומדגישים באוזניו את הגמישות המאפיינת את מסלול הלימודים האישי באוניברסיטה הפתוחה ואת האפשרות לשנות ולהחליף כיוון במהלך הלימודים. סטודנט ותיק המתלבט באשר למסלול ההתקדמות המתאים לו ביותר יכול לקבל ייעוץ אישי כללי, תוך הסתייעות בנתוני האישיים הכלולים במסד הנתונים של האוניברסיטה הפתוחה. הייעוץ אינו מסתכם בבדיקת היקף הלימודים, מסלול הלימודים ומצב לימודי האנגלית. במידת הצורך מנחה היועץ את הפונה כיצד להפיק מידע מהידיעון ומהאתר, ולא אחת הוא מכוון אותו לגורמים רלוונטיים באוניברסיטה. למשל, הוא ממליץ על פי הצורך לעיין בספרי הלימוד שלנו בספרייה, לפנות לוועדה להכרה בלימודים קודמים, לקבל ייעוץ נוסף מיועצי המחלקות האקדמיות, או להצטרף לתכנית הדרכה במימונויות בלמידה. מפגשי הייעוץ האישי מתועדים במערכת הממוחשבת, וכך יכולים הסטודנט והיועץ לחזור אל מה שכבר נאמר ונעשה. הפנייה ליועץ אינה בגדר חובה, אך האוניברסיטה ממליצה לסטודנטים שצברו 42 נקודות זכות להסתייע ביועצים ולבנות תכנית לימודים. בבניית התכנית נעזרים היועצים הכלליים במערכת הממוחשבת, המצביעה על קשיים ואי־התאמות ומסייעת בבניית חלופות.

רשומים באותו סמסטר. נשירה מוגדרת כאירישום במהלך שלושה סמסטרים ברציפות. הבדיקה העלתה כי שיעור ההתמדה של אוכלוסיית הסטודנטים שהשתתפו בסדנאות ההדרכה בלמידה (הן חדשים הן ותיקים) גבוה מזה של הסטודנטים שלא השתתפו בסדנאות. הפער נשמר לאורך שלושת הסמסטרים שנבדקו.

טיפול בסטודנטים לקויי למידה

באוניברסיטה הפתוחה פועל אחד המרכזים הגדולים בארץ לסיוע לסטודנטים עם לקויות למידה, ובשנים האחרונות נעזרים בשירותיו כ-1,800 סטודנטים מדי סמסטר. הוות"ת מממנת חלק ניכר מפעילות האוניברסיטה הפתוחה בתחום זה. זכאים לקבל שירות זה אך ורק לסטודנטים המציגים אבחון המעיד על לקות למידה. הסטודנטים מגיעים למרכז בדרכים שונות: דרך טופס ההרשמה שבו הם מציינים את לקות הלמידה שלהם, דרך היועצים במרכזי הלימוד או דרך המנחים בקורסים. כמו כן פונים ליועץ סטודנטים עם חרדת בחינות והם מקבלים עזרה לשם הפחתת החרדה.

צוות מקצועי בתחום לקויות למידה מלווה סטודנטים לקויי למידה לאורך לימודיהם באוניברסיטה. בשיחת היכרות ראשונית שעורכים יועצי היחידה עם הסטודנט מתבררים ההיסטוריה הלימודית שלו, קשיים ספציפיים מעברו, אבחונים קודמים, טיפולים שניתנו לו ומידת יעילותם, סגנון הלמידה ועוד. לעתים ניתן כבר בשיחה זו ייעוץ אקדמי המכוון לבחירתם של מסלול לימודים ושל קורסים ראשונים ולהתאמת קצב הלמידה. אם עולים קשיים הקשורים בהבנת מהות הלקות והקשר שלה לקשיים בביצוע משימות אקדמיות, מסביר היועץ את הקשר הזה. בסמסטרים הראשונים מתאמים היועצים לסטודנטים לקויי למידה תנאי בחינה מיוחדים, תוך הסתמכות על האבחון הדידקטי ועל המלצותיו.

אם מתבררים במפגש קשיים הקשורים למיומנויות למידה, מופנה הסטודנט הנועץ להדרכה אישית בלמידה. ההדרכה מתמקדת בארגון זמן ללמידה, בהקניית אסטרטגיות לניתוח שאלות, בארגון תשובות ובסיכום חומר עיוני. כמו כן ניתנת הדרכה המוקדשת להתארגנות לקראת בחינה ובשעת בחינה. בכי-20 קורסים אקדמיים ניתנת הדרכה בלמידה בקבוצות קטנות, לצד מפגשי ההנחיה בקורס. ההדרכה בלמידה בקבוצות אלה היא ייעודית לדרישות האקדמיות של הקורס ומתייחסת לחומרי הלמידה בקורס. נוסף על

ושל כתיבה אקדמית ברמה גבוהה. גם סטודנטים שרמתם האינטלקטואלית גבוהה עשויים אפוא להתקשות בניסיונם להשתלב בלימודים האקדמיים באוניברסיטה הפתוחה. לפיכך מציעה האו"פ לסטודנט החדש הדרכה במיומנויות למידה. תכניות ההדרכה השונות מוצעות הן במתכונת קבוצתית הן במתכונת אישית. ההדרכה מתמקדת בהקניה ופיתוח של כלים לקריאה יעילה של חומר הלימוד, בעיבוד ובסיכום של טקסטים אקדמיים, בניתוח שאלות ובהכנה יעילה לקראת הבחינות. לסטודנט הוותיק מוצעות סדנאות הדרכה בכתובת עבודות, לצד ההדרכה הביבליוגרפית שמציעה הספרייה - וזאת במטרה להכינו לכתובת עבודות סמינריוניות בקורסים המתקדמים. סדנאות כאלה אינן מוצעות כמעט במוסדות אחרים להשכלה גבוהה.

תכניות הדרכה לפיתוח כישורי למידה

הדרכה באמצעות סדנאות כלליות נועדה להקנות לסטודנטים בקורסים השונים במדעי החברה והרוח מיומנויות כלליות של קריאת חומר וסיכום, של הבנת שאלות וכתובת תשובות ושל הכנה לבחינה.

סדנאות בקורסים ראשונים מתמקדות במיומנויות למידה בכמה קורסי פתיחה ("מבוא לפסיכולוגיה", "מבוא למיקרוכלכלה", "ביולוגיה כללית א"), וכל אחת מהן מותאמת לתוכני הקורס המסוים.

הדרכה פרטנית במיומנויות למידה מיועדת לכל סטודנט חדש המעוניין בכך. במפגש האישי מתמקד היועץ בצרכים הלימודיים הייחודיים של הסטודנט. להדרכה בלמידה על סוגיה השונים פונים סטודנטים החשים שאינם ממצים את יכולותיהם וזקוקים להדרכה בשיפור כישורי הלמידה. כן פונים לקבלת הדרכה כזו סטודנטים המתקשים להתמודד עם הערות שקיבלו מהמנחה על מטלות שהגישו. המנחים והמנחות בקורסים מסוימים (ובקרב כל המנחים החדשים, כחלק מהכשרתם לתפקידם) עוברים סדנאות להדרכה בלמידה.

התמדה בלימודים

נערכה בדיקה של תוצאות ההדרכה בלמידה כפי שהן משתקפות בהתמדה בלימודים. המדד להתמדה בלימודים הוא רישום לקורסים. הבדיקה עקבה אחר סטודנטים שהשתתפו בסדנה (או בסדנאות) של הדרכה בלמידה בסמסטר אביב תשס"ה, בהשוואה לכלל הסטודנטים שהיו

בשנה האחרונה פותחו הייעוץ וההדרכה בשימוש בטכנולוגיה מסייעת. לסטודנטים לקויי למידה מוצעות התאמה, הדרכה והתנסות בתוכנות ובעזרים טכנולוגיים ללמידה, במטרה לשפר תהליכי למידה. סטודנטים המעוניינים בהתאמות מופנים לייעוץ שבו מאתרים את הטכנולוגיה או התוכנה הנחוצות להם. לאחר הדגמת השימוש באותה טכנולוגיה, הם יכולים להתנסות בה. בין היתר הם יכולים להתנסות בעבודה עם תוכנות לקריאה באנגלית ובעברית, עם מעבד תמלילים לכתיבת נוסחאות מתמטיות ועם תוכנה לתרגום ולעריכה. מוצעת להם גם האפשרות לשאול כמה מן התוכנות והעזרים.

אלה, מוצע סיוע, בשותפות עם המחלקה לאנגלית, בקורסי הבנת הנקרא באנגלית. ההדרכות נועדו לעזור לסטודנטים לקויי למידה לפתח ולשכלל את הרגלי הלמידה והמיומנויות הנדרשות להם כלומדים עצמאיים במערכת אקדמית.

במהלך לימודיהם באוניברסיטה הפתוחה ממשיכים סטודנטים אלה לפנות לייעוץ, אם ברגעי מצוקה או כאשר נדרש סיוע ספציפי. לא פעם מערבים היועצים גורמים נוספים באוניברסיטה כדי למצוא פתרונות עבור הסטודנטים הפונים, ובהם דיקנט הלימודים האקדמיים, מרכזי הוראה, מחלקות אקדמיות ומחלקות אדמיניסטרטיביות.